Educational Deprivation and School Bonding of

Shush's Students Engaged in Child Labor

Mansoureh Hajhosseini*: Ph.D. in educational psychology, assistant professor, faculty of psychology, University of Tehran, Tehran, Iran. hajhosseini@ut.ac.ir

Sara Shahmir: M.A in school counseling, faculty of psychology, University of Tehran Tehran, Iran. shahmirsara@gmail.com

Abstract

Introduction: The working life of child laborers delays their school enrollment. This study aimed to investigate the effect of school dropout on the school bounding of child labor students.

Methods: This qualitative research was conducted using the phenomenological method. The study included sixteen male and female students aged eleven to sixteen years from the Shush Labor Children's Center. Participants were selected through purposive sampling based on the principle of saturation. Data were gathered through qualitative, semi-structured interviews and analyzed using Strauss and Glaser's approach.

Results: School bonding was assessed and further categorized into three dimensions: belief in and commitment to school; attachment to peers, teachers, staff, and the school environment; and engaging in activities that foster a sense of belonging to the school.

Conclusions: The results of this study indicate that educational opportunities provided in schools can encourage students involved in child labor to develop a belief in the importance of education and envision a brighter future. Social interactions, entertainment, and playtime with peers, along with support and acceptance from teachers and staff, strengthen their connections with others. Furthermore, participation in school activities and experiencing collective success help these students feel valued, effectively fostering a sense of belonging to a school environment for adolescents who have been deprived of education.

Keywords

School Bounding, Educational Deprivation, Child Labor, Qualitative Study

*Corresponding Author

Study Type: Original
Received: 23 Jan 2022
Accepted: 13 Jul 2024

Please cite this article as follows: Hajhosseini M, and Shahmir S. Educational deprivation and school bonding of Shush's students engaged in child labor. Quarterly Journal of Social Work. 2024; 13 (1); 36-46

[Downloaded from socialworkmag.ir on 2026-10-10]

بازماندگی تحصیلی و تعلق به مدرسه نوجوانان کار شوش

منصوره حاج‌حسینی*: استادیار روانشناسی تربیتی، دانشکده روانشناسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. hajhosseini@ut.ac.ir
سارا شاه‌میر: کارشناسی ارشد مشاوره مدرسه، دانشکده روانشناسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. shahmirsara@gmail.com

واژگان کلیدی

تعلق به مدرسه، بازمانده از تحصیل، نوجوانان کار، مطالعه کیفی

* نویسنده مسوول
نوع مطالعه: پژوهشی
تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۱/۰۳
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۴/۲۳

چکیده

پیشگفتار: زندگی کاری نوجوانان کار مانع ورود به موقع آنان به مدرسه می‌شود، براین اساس پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش بازماندگی از تحصیل در احساس تعلق به مدرسه نوجوانان کار، انجام شده است.

روش: روش پژوهش کیفی از نوع پدیدارشناسی بود و مشارکت‌کنندگان شامل شانزده دانش‌آموز دختر و پسر یازده تا شانزده ساله مرکز کودکان کار شوش بودند که به‌روش انتخاب هدفمند و بر پایه اصل اشباع برگزیده شدند. ابزار گردآوری اطلاعات در این پژوهش مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بود و داده‌ها مطابق با رویکرد استراس و گلاسر تحلیل و طبقه‌بندی شد.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش احساس تعلق به مدرسه را در سه بعد شامل گردید: باور و تعهد به مدرسه، دلبستگی به همسالان-معلم-کارکنان و محیط مدرسه، مشغولیت در فعالیت‌ها و احساس ارزشمندی وابسته به مدرسه.

پی‌آمد: نتایج پژوهش حاکی از آن است که مدرسه می‌تواند از طریق فراهم ساختن فرصت کسب دانش، آینده‌نگری را در نوجوانان کار برانگیخته و موجب باور به مدرسه شود. فرصت تعامل اجتماعی، بازی و تفریح با همسالان و حمایت و پذیرش معلم و کارکنان موجب ایجاد دلبستگی آن‌ها با افراد در تعامل شده و همچنین مشارکت یافتن در فعالیت‌های مدرسه و موفقیت جمعی، موجب احساس ارزشمندی ناشی از مدرسه گردیده و در احساس تعلق به مدرسه نوجوانان بازمانده از تحصیل موثر است.

نحوه استناد به مقاله

منصوره حاج‌حسینی و سارا شاه‌میر. بازماندگی تحصیلی و تعلق به مدرسه نوجوانان کار شوش. فصلنامه مددکاری اجتماعی، ۱۴۰۳؛ ۱۳ (۱): ۴۶-۳۶

[Downloaded from socialworkmag.ir on 2026-10-10]

دیباچه

کودکان و نوجوانان سهم چشمگیری در دنیای امروزی ایفا می‌نمایند، به‌نحوی که رشد و بقای هر جامعه وابسته به تربیت و پرورش صحیح آنان است. این گروه که نقش و مسوولیت اجتماعی برایشان در نظر گرفته نمی‌شود، در دوره سرنوشت‌ساز زندگی به‌سر می‌برند و به‌واسطه حق طبیعی خود لازم است تحت توجه و نظارت خانواده و اولیای تربیتی جامعه آموزش ببینند و رشد کنند. در این میان کودکان کار که تحت فشار و در سایه سختی‌های زندگی به کار در خیابان‌ها روی آورده‌اند، اغلب از فرایند طبیعی رشد جسمی، عاطفی و اجتماعی دور مانده و در معرض آسیب هستند.[۱] در این خصوص با کودکان و نوجوانانی مواجه هستیم که به‌جای این‌که زمان خود را در مدرسه گذرانده و مشغول آموزش و تحصیل باشند، در خیابان‌ها و دیگر اماکن مشغول به کار هستند. آن‌ها از آموزش مهارت‌های اساسی زندگی محروم مانده، امکان بهره‌مندی از فرایند طبیعی و آرام جامعه‌پذیری در مدرسه را ندارند و به‌جای آموزش و زندگی در کنار همسالان، از تحصیل بازمانده‌اند.[۲]

بازماندن از تحصیل، به معنای بازماندن از فرایند رشد طبیعی و در نتیجه ناتوانی در حضور موثر و البته برابر با دیگر افراد جامعه است. این امر به نوبه خود علاوه بر پیامدهای منفی در رشد نوجوانان، به نوعی به باز تولید فقر در آینده منجر می‌شود.[۳] نوجوانانی که در سنین پایین به ایفای نقش بزرگسالی می‌پردازند، متحمل خسارت زیادی در عملکرد در زندگی بزرگسالی می‌شوند.[۲] ترک تحصیل زود هنگام یک حادثه زودرس کاذب بوده و نوجوانان را زودتر از موعد درگیر نقش‌های بزرگسالی می‌کند، هر قدر نوجوانان بتوانند تجارب آموزشی را در خلال دوره‌های نوجوانی کسب نمایند بهتر می‌توانند آماده رویارویی با چالش‌های زندگی در دوره بزرگسالی شوند.[٤] طبق پژوهش باند[٥] موثرترین راه خاتمه دادن به این چرخه معیوب، نگه داشتن کودکان و نوجوانان در مدرسه و برقراری آموزش رسمی است. چراکه مدرسه به‌عنوان مهمترین نهاد تربیتی فراهم کننده محیط اجتماعی هم‌آموزی است. تجربه تحصیلی در مدرسه برای کودکان و نوجوانان علاوه بر فرصت ضروری آموختن مهارت‌های اساسی خواندن، نوشتن و حساب کردن، تجربه اجتماعی تعامل با همسالان، آموختن قواعد زندگی اجتماعی، تفریح و لذت از بازی‌ها و فعالیت‌های گروهی است.[٦] از مدرسه انتظار می‌رود علاوه بر آموزش مهارت‌های اساسی فرصت جامعه‌پذیری سالم را فراهم ساخته، فرصت‌هایی برای رقابت، حمایت و پذیرفته شدن در جمع دوستان و احساس تعلق را برآورده کند.[۷] بر اساس نظریه پیوند اجتماعی وقتی افراد خود را به‌عنوان عضوی از یک گروه یا طبقه اجتماعی طبقه‌بندی می‌کنند نوعی احساس تعلق در آن‌ها ایجاد می‌شود. این احساس تعلق موجب شکلگیری پیوندهای عاطفی و اجتماعی است که باعث می‌شود فرد با موسسه و اجتماع خود به‌عنوان متعلق خود ارتباط برقرار کند و آن همرنگی اجتماعی با جامعه را رشد می‌دهد.[۸] احساس تعلق فرایندی است که طی آن فرد نسبت به مکان، چیز و یا امری احساس تعهد و مسوولیت پیدا می‌کند، به نوعی که موجب احساس مثبت به محیط یا امر مورد نظر می‌شود و همچنین زمینه‌ساز تصمیمگیری‌های فرد درباره تنظیم ارتباط خود با محیط خواهد بود.[۹] مطابق با نظر هیرشی[۱۰] احساس تعلق تنها یک ارتباط نیست، بلکه احساس تعلق به یک فرایند پیوندیابی متقابل در محیط اجتماعی است و به چگونگی تعاملات و احساسات متقابل میان افراد وابسته است. بر این اساس ایجاد تعلق به مدرسه نیز شامل احساس دانش‌آموز نسبت به مدرسه خود است و لذا میزان تعلق او با همسالان، معلمان، کادر آموزشی و حتی محیط مدرسه تعیین کننده میزان تعلق خاطر به مدرسه و به تبع آن تمایل به همکاری و مشارکت در آن است. از نظر هیرشی تعلق به مدرسه، شامل چهار بعد دلبستگی، تعهد، مشارکت و باور به مدرسه است. درحالی‌که تضعیف یک بعد به تضعیف دیگر ابعاد خواهد انجامید. به‌طور مثال عوامل فیزیکی چون محیط و فضای مدرسه،[۱۱] بافت مدرسه مانند الگوی تدریس در کلاس درس، سازمان مدرسه و میزان مشارکت دانش‌آموزان در فعالیت‌ها،[۷] جو اجتماعی مدرسه نظیر تعاملات میان همسالان، پذیرش به‌وسیله دیگران و میزان حمایت بین فردی، از جمله ابعاد مهم در ایجاد حس تعلق به مدرسه هستند که بریکدیگر اثر می‌گذارند.[۱۲] اهمیت توجه به موضوع تعلق به مدرسه از آن‌جایی ناشی می‌شود که برداشت دانش‌آموز از تعلق به مدرسه، تلویحات مهمی برای رفتار آن‌ها در مدرسه و خارج از مدرسه دارد.[۱۳] نوجوانانی که پیوند اجتماعی قوی با مدرسه تشکیل می‌دهند نسبت به نوجوانانی که در ایجاد این پیوند شکست می‌خورند، بیشتر در رفتارهای اجتماعی مشارکت کرده، استعداد تحصیلی خود را شکوفا می‌کنند و پیامدهای مثبتی همچون پیشرفت تحصیلی، افزایش انگیزه تحصیلی، خودکارآمدی، نمرات بالا و موفقیت تحصیلی را تجربه می‌کنند.[١٤] و احتمالا کمتر به مشکلات رفتاری مانند دعوا، قلدری، تخریبگری، اهمال‌کاری،[١٥] رفتارهای انحرافی، استفاده از مواد مخدر و الکل و بزهکاری گرفتار

wnloaded from socialworkmag.ir on 2026-10-10]

می‌شـوند.[۱۶] از طرفی دیگر تجارب اغلب کـودکان و نوجوانان کار، در صورت رفتن به مدرسه با تجارب کودکان و نوجوانان معمولی متفاوت اسـت چراکه آن‌ها اغلب در سـنین بالاتر به مدرسه می‌روند، در نتیجه سن ورود یا ورود مجددشان به مدرسه با مشکلات زیادی همچون نامتناسـب بودن محتوای آموزشی و شیوه استفاده شده، سـن و نیازهای عاطفی، اجتماعی و هوشی،[۱۷] دریافت بازخوردهای منفی از جانب معلمان و طرد شـدن از جانب همسالان همراه است.[۱۸]

بر این اسـاس و با توجه به اهمیت نقش مدرسـه در رشـد نوجوانان، به‌خصوص نوجوانان کار که به نسـبت همسالانشـان زمان بیشتری در خیابان به‌سـر می‌برند، از تحصیل بازمانده یا دیرتر وارد مدرسـه شده‌اند و زندگی کاریشـان مانع عملکرد درسـت در مدرسه می‌شود، احساس تعلق به مدرسـه مورد توجه واقع گردیده و این پرسـش مطرح می‌شـود کـه وضعیت تعلق به مدرسـه در میان نوجوانان کار چگونه اسـت؟ آیا مدرسه توانسته است موجب شـکلگیری پیوندهای عاطفی و اجتماعی در میانشـان شـود؟ آیا تجـارب تحصیلی و اجتماعی در مدرسـه برای نوجوانانـی که بـا تاخیر به مدرسـه ورود یافته‌اند موجب دلبسـتگی به مدرسه شده است؟ آیا توانسته است مشارکت آن‌ها را جلب کند؟

روش

به‌منظور واکاوی احسـاس تعلق به مدرسـه در نوجوانان باز مانده از تحصیل، رویکرد کیفی برگزیده شـد. پژوهش کیفی متضمن رویکرد تفسیری و طبیعتگرایانه به موضوع موردمطالعه است و بدون محدودیت‌های روش کمی به درک جامع پدیده‌ها و شیوه تجارب افراد می‌پردازد.[۱۹] در این پژوهش از میان انواع روش‌های تحقیق کیفی از روش پدیدارشناسی استفاده شد. پدیدارشناسـی پژوهشـی اسـت درباره جهان آن‌طور که برای افراد جلوه می‌کند. هدف پدیدارشناسی فهم و درک واقعیت از زبان و نگاه افراد مشـارکت‌کننده در پدیده اسـت.[۲۰] لذا در این پژوهش بدون تکیه بر فرضیه‌های از پیش تعیین شده و به‌واسطه گفتگو با نوجوانان کار به ادراک و توصیف آن‌ها از نقش مدرسه و عوامل آن در ایجاد تعلق به مدرسه پرداخته شد. مشارکت‌کنندگان در این پژوهش شامل نوجوانان دختر و پسر کار مرکز کودکان کار شوش در سال۱۳۹۹-۱۳۹۸ با دامنه سنی یازده تا شانزده ساله بودند که به تحصیل و کار به‌صورت همزمان مشغول و کارکردن عاملی در جهت بازماندن آنان از تحصیل در دوره‌ای معین شده بود. انتخاب مشارکت‌کنندگان در این پژوهش با استفاده از روش هدفمند صورت گرفت. در این روش مشارکت‌کنندگان یا به‌صورت مشخص دارای ویژگی و یا پدیده مورد نظر و یا غنی از اطلاعات در موردی خاص هستند.[۲۱]

سـنجه‌های ورود: کار کردن دانش‌آموزان، تحصیل در زمان کار، تاخیر و بازماندن از تحصیل حداقل دو سـال، تمایل به گفتگو و مشارکت در پژوهش.

در نهایت با توجه به اصل اشـباع و تکراری شـدن پاسـخ‌ها تعداد مشارکت‌کنندگان به شـانزده نفر، پسر و دختر یازده تا شانزده ساله در پایه‌های تحصیلی اول تا چهارم ابتدایی رسید که از سه تا شش سال بازماندگی از تحصیل را داشتند. جلسات مصاحبه سـی و پنج تا پنجاه دقیقه‌ای با بیان توضیحات لازم در رابطه با موضوع، روش اجرا و تاکید بر اصل محرمانه بودن اطلاعات صورت پذیرفت. گردآوری اطلاعات از طریق مصاحبه نیمه‌ساختاریافته انجام پذیرفت. به این صورت که سوالاتی که با راهنمایی و نظارت اسـتاد و بر اسـاس پیشینه و اهداف پژوهش تدوین شـده بود، از دانش‌آموزان پرسیده شد. در این میان سـعی شد تا هیچ‌گونه جهتگیری از طرف مصاحبه‌گر در حین بیان پاسخ دانش‌آموزان صورت نگیرید و در صورتی که دانش‌آموزان پاسخ‌هایی داشتند که نیاز به بررسی بیشتر و موشکافی داشت سوالاتی جهت دریافت اطلاعات بیشتر پرسیده شد.

اصول اخلاقی: جهت رعایت اصول اخلاقی از این راهبردهای استفاده شد. پیش از شروع کار از شرکت‌کنندگان رضایتنامه شفاهی گرفته شد و پس از آن صدایشان ضبط گردید. پیش از شروع کار، مشارکت‌کنندگان از موضوع و روش اجرا مطلع گردیدند. از اطلاعات خصوصی و شخصی داوطلبین محافظت شده است. مشارکت در پژوهش، هیچ‌گونه بار مالی برای مشارکت‌کنندگان نداشت.

روش پردازش داده‌ها : پس از مصاحبه تمامی گفتگوها در نوشتار پیاده و با نام مستعار ثبت گردید و برپایه رویکرد استراوس و گلاسر برای مقوله‌بندی داده‌های واژگانی و به‌شیوه تحلیل تفسیری پردازش شدند. به این صورت که ابتدا قطعه یا واحد معنادار در قالب مولفه‌های استنباطی برگزیده و دسته‌بندی گردید. سپس مقایسه مداوم، اصلاح و مقوله‌بندی مجدد آن‌قدر تکرار گشـت تا هر واحد معنادار مطابق با نظریه زمینه‌ای در یک مقوله روشـن و مجزا قرار بگیرد. در مرحله بعدی با

wnloaded from socialworkmag.ir on 2026-10-10]

شـــمارش فراوانی استنادها برای مولفه‌های استنباطی نسبت‌های هرمولفه اســـتخراج گردید. در نهایت بر پایه فراوانی و نسبت‌های همه مولفه‌های اســـتنباط شده، به اســـتخراج مضامین پرداخته شـــد و به کمک مقایسه شـــباهت‌ها و تفاوت‌های موجود در دسته‌ها و مقوله‌ها و ترکیب معانی حاصل، یافته‌ها عرضه گردید.

یافته ها

داده‌های حاصل از مصاحبه در فرایند تحلیل تفســـیری استراس و گلاســـر، مقوله‌بندی، مقایسه مداوم و مفهوم‌سازی شد. یافته‌ها در ســـه بعد باور و تعهد به مدرسه، دلبستگی به همسالان، معلم، کارکنان و محیط مدرسه، مشغولیت در فعالیت‌های وابسته به مدرسه به شرح جدول شماه یک طبقه‌بندی گردید.

جدول(۱) یافته‌های پژوهش

مضمون اصلی/// مضمون فرعی۱ (نمونه پاسخ۱-نمونه پاسخ۲-...)// مضمون فرعی۲ (نمونه پاسخ۱-نمونه پاسخ۲-...)// ...
باور به مدرسه/// ارزش مدرسه در آینده شغلی وجایگاه اجتماعی(می‌خوام درس بخونم که بتونم شغل خوب پیدا کنم اگه مدرسه نیام نمی‌تونم شغل خوب گیر بیارم و مثل الان باید سر چهار راه کار کنم.-می‌خام درس بخونم بزرگ شدم شغل خوب داشته باشم انقدر بار جابه جا نکنم.-درس بخونم می‌تونم دکتر شم، همه آدما به دکترا احترام می‌گذارن و دوسشون دارن.-اگه درس نخونیم به‌جایی هم نمی‌رسیم و توی جامعه جایی نداریم.-شما نگاه کن اگه بی‌سواد باشی جایی نیست که برات ارزش قائل بشه.)// رسیدن به اهداف و آرزوها (می‌خوام از کشورهای دیگه مثل چین و آلمان پرده وارد کنم. برای این کارم باید درس خونده باشم تا بتونم ازش استفاده کنم.-دوست دارم مغازه بزرگ تو بازار داشته باشم مثل صاحب کارم و برای این کار باید دیپلمم رو بگیرم.- دوست دارم وقتی بزرگ شدم برم یک کشور دیگه پس باید درسم ادامه بدم.)// کسب دانش و مهارت‌های اساسی(وقتی درس خونده باشی و کسی ازت سوال بپرسه بلدی جواب بدی.-من دوست دارم درباره همه چیز اطلاعات داشته باشم وقتی می‌یام مدرسه بیشتر سواد پیدا می‌کنم.-اگه بیای مدرسه و درس رو ادامه بدی کم‌کم آدم خلاق و با سوادی می‌شی که خیلی چیزا می‌دونه.-خوندن، ضرب و تقسیم و درباره حیوونا یاد می‌گیرم.)
تعهد به مدرسه/// آگاهی از قوانین مدرسه(موقع زنگ تفریح همه باید توی محوطه باشیم کسی نباید داخل کلاس‌ها باشه.-نباید دعوا کنیم باهم یا بی‌احترامی کنیم.-صبح‌ها باید قرآن بخونیم سر صف و ورزش کنیم)/// التزام به قوانین مدرسه به‌دلیل نظم‌پذیری(اگه به قوانین توجه نکنیم مدرسه بی‌نظم می‌شه.-اگه اینجا بی‌قانون باشه، دو روزم دوام نمی‌یاره و همه چی رو هواس.)// ترس از اخراج شدن(رعایت قانون خیلی مهمه چون اگه بهش توجه نکنم و تعهدهام زیاد شه اون موقع اخراج می‌شم و دیگه نمی‌تونم برم مدرسه دولتی چون خانوادم نمی‌توننند هزینه بدهند.-اگه قانون رو انجام ندم نمره انضباطیمون‌کم می‌شه اون وقت شاید اخراج شم.)
دلبستگی به همسالان/// تفریح و صمیمت(من چون کار می‌کنم زیاد وقت بازی ندارم، اما وقتی می‌یام مدرسه زنگ تفریح و زنگ ورزش با بچه‌ها بازی می‌کنم.-من عاشق فوتبالم. اینجا می‌تونم با بچه‌ها فوتبال بازی کنم و خوش می‌گذره.-همکلاسی‌های دیگمم دوست دارم چون باهم می‌خندیم و بازی می‌کنیم.-من تو بازیها چند تا دوست صمیمی پیدا کردم و خیلی دوستشون دارم چون زنگ تفریحا باهم بازی فوتبال، زو، قلعه بازی می‌کنیم.-من سه تا دوست صمیمی دارم که مثل داداش می‌مونن برام.-من تو فوتبال خیلی خوبم بچه‌ها دوستم دارن.)// پذیرش در گروه همسالان(من تو خونه هر وقت می‌خوام صحبت کنم کسی جدی نمی‌گیره ولی اینجا دوستام باهام حرف می‌زنند.- اینجا همه مثل همیم خیلی بالا یا پایین از هم نیستیم این‌طوری راحت‌تر باهم دوست می‌شیم.-دوستام من رو قبول دارند، باهاشون راحتم.)
دلبستگی به معلم/// حمایت و درک شدن از جانب معلم(معلممون سختگیری نمی‌کنه اگه تکلیفم رو ننویسم می‌دونه که کار می‌کنم به‌خاطر همین زیاد گیر نمیده.-معلمم رو دوست دارم چون مثلا اگه مشقامو ننویسم می‌گه می‌دونم کمتر وقت داری، این دفعه عیبی نداره ولی بیشتر از سه‌بار نشه.-من همیشه فکر می‌کردم معلمم بداخلاق باشه ولی این‌طوری نیست، منو درک می‌کنه، با ما مهربونه.-اون خیلی خوش برخورده و شرایط ما رو می‌دونه.)// نحوه تدریس(اون با صبر و حوصله درس می‌ده.-همیشه اگه سوالی داشته باشم جوابمو می‌ده و بیشتر و بیشتر درس رو برام توضیح می‌ده.معلمم خوبه، چون برامون وقت می‌ذاره تا درس رو نفهمیم نمیره درس بعدی.)
دلبستگی به کارکنان/// رفتار محترمانه(مدیر و ناظم سرمون داد نمی‌زنن و دعوامون نمی‌کنند فقط با حرف مشکل رو حل می‌کنند.-مدیر و معاون رویه خوبی دارند می‌گن بیا باهات صحبت کنیم چطوری شد دعوات شد؟-خوبن، یعنی با مهربونی باهامون حرف می‌زنند و فحش نمی‌دن.-مدیرم و ناظممون خیلی با ما رفتار خوبی دارند مثلا اگر دعوامون بشه آروم باهامون حرف می‌زنن.)// رابطه دوستانه(ناظممون می‌یاد باهامون فوتبال بازی می‌کنه، فکر می‌کنی دوستته.-ناظممون باهامون فوتبال و وسطی و طناب بازی انجام می‌ده غیر دوستای خودم اونا هم باهام دوستن.-مدیر و ناظم یک وقتایی می‌یان پیشمون می‌گن بیاید باهم بازی کنیم.)
دلبستگی به مدرسه/// فضای فیزیکی و امکانات موجود کلاس(من فضای کلاسمونو دوست دارم.-رنگ دیوارهای کلاس قشنگه سبز داره آبی داره. پرنده‌های روی دیوارکلاس رو قشنگ کرده.-دیوارای کلاسمون خیلی قشنگه من وقتی بهشون نگاه می‌کنم و نقاشی‌های روش رو می‌بینم حالم خوب می‌شه.-به‌نظرم همه چی خوبه و هر چی بخوایم تو کلاس داریم مثلا وسایل کاردستی و چیزای دیگه.-من دوست دارم کلاسمونو نیمکت‌های کلاس راحته من خسته نمی‌شم.-میز و صندلی کلاسمون راحته من سرم رو می‌ذارم روش و می‌خوابم.-خوبه، اگه چیزی لازم داشته باشیم سر کلاس داریم، مثلا واسه درس علوم که می‌خوایم چیزی درست کنیم کمدو باز می‌کنیم وسیله بر می‌داریم.)// فضای اجتماعی مدرسه(بچه‌ها سر کلاس من رو خوشحال می‌کنند و من اون‌ها و کلاسمون دوست دارم.-بعضی وقتا که خسته می‌شیم بچه‌ها سر کلاس شوخی می‌کنند و می‌خندیم کلاسمون خیلی خوبه.-اینجا دوستام هستن باهم حالمون خوبه و فوتبال بازی می‌کنیم.-من صبح‌ها از ساعت هفت هشت می‌رم سر کار وقتی بعدش می‌یام اینجا دوستام رو می‌بینم خستگیم کمتر می‌شه.-معلمم باهامون مهربونه دوست دارم می‌یاد توی کلاس.)
مشغولیت در فعالیت‌های وابسته به مدرسه/// مشارکت در فعالیت‌های مدرسه به‌دلیل حس ارزشمندی(دو بار سر صف قرآن خوندم و ناظممون بهم گفت آفرین منم دوست دارم دوباره بخونم.-وقتی برای انجام ورزش صبحگاهی رفتم چقدر حس خوبی گرفتم و بچه ها برام دست زدند.-توی گروه فوتبال مدرسه عضوم و تیممون برنده شد مدال گرفت.-یه تیم داریم که دیدم خیلی کاپ گرفته قهرمان شده، می‌خوام عضوش‌شم برم مسابقه ببریم بچه‌های دیگه رو.-یه تیم فوتبال داریم که منم توش بازی می کنم، هفت هشت بار تو بازی با بچه‌های مدرسه‌های دیگه بردیمشون و جام گرفتیم الان توی دفترمون گذاشتن جامامون رو)// تقسیم مسوولیت(یه وقت‌هایی معلم می‌گه بیاید باهم دیگه گروه گروه شید نقاشی بکشید یا چیزی درست کنید من از این خوشم می‌یاد چون هر کس یه طرف از کار رو می‌گیره.-ما سر کلاس با بچه‌های دیگه کاردستی درست می‌کنیم و هرکس به مسوولیتی داره و باهم پیش می‌ریم.)// جذابیت دروس و اهمیت آموزش(همه درسا خوبن من دوست دارم.-آره معلومه که خوبن وگرنه که نمی‌اومدم مدرسه.-درس‌هایی که ما داریم جالبن ینی اگه فکر کنیم می‌بینیم بدردمون می‌خورن.-و بله سواد یاد می‌گیرم.-آره خوبه هر سری چیز جدید یاد می‌گیرم.-آره مثلا خوندن، ضرب و تقسیم و درباره حیوونا یاد می‌گیرم.)

پی آمد

باور و تعهد به مدرســـه: باور به مدرســـه{آینده شـــغلی و جایگاه اجتماعی: پاســـخ‌های دریافتی حاکی از اهمیت

wnloaded from socialworkmag.ir on 2026-10-10]

تحصیل برای دانش‌آموزان به‌منظور فراهم کردن بستری مناسب جهت انتخاب شغل خوب در آینده و رسیدن به‌جایگاه اجتماعی بالا بود، جایگاهی که با سطح فعلیشان متفاوت است، یکی از وظایف آموزش و پرورش، تربیت نیروی انسانی است. امروزه آموزش و پرورش رسمی سهم مهمی در تحرک اجتماعی افراد دارد و موجب می‌شود که فارغ التحصیلان به تناسب سطح تحصیل و نوع رشته آماده جذب در سازمان‌های اجتماعی، فرهنگی و خدماتی شوند.[۲۲] رسیدن به اهداف و آرزوها: لد و دینلا[۲۳] بیان می‌کنند دانش‌آموزانی که از حضور در فضای مدرسه لذت می‌برند و خود را دارای نقش فعال می‌دانند، برای رسیدن به اهداف و آرزوهایشان تلاش می‌کنند. یافته‌ها همسو با نتایج پژوهش مادوکس و پرینز،[۲٤] آذرنیاد و همکاران[۲۵] و احمد بیگی، اجتهادی و جمالی[۲٦] می‌باشد و نشانگر آن است که تحصیل در مدرسه به‌وسیله ایجاد نگرش و جهتگیری روشنتر نسبت به آینده باور به مدرسه را تقویت نموده و از این طریق در ایجاد احساس تعلق به مدرسه اثرگذار است. کسب دانش و مهارت‌های اساسی: با توجه به اشارات دانش‌آموزان می‌توان گفت آن‌ها مدرسه را مکانی جهت افزایش دانش و اطلاعات می‌دانند که فرصت کسب مهارت‌های ضروری را فراهم آورده است. مدرسه مهمترین نهاد اجتماعی، تربیتی و آموزشی و اصلی‌ترین رکن تعلیم و تربیت است که به‌منظور تربیت صحیح دانش‌آموزان در ابعاد اخلاقی، علمی، آموزشی و اجتماعی تاسیس و اداره می‌شود.[۲۷] در واقع مدرسه شالوده نظام تعلیم و تربیت است و به مثابه مجموعه‌ای از اجزا و مولفه‌ها در امر تربیت دانش‌آموزان تاثیر دارد.[٤] همچنین مدرسه مکانی امن و غنی‌شده از برنامه‌های آموزشی و پرورشی برای همه دانش‌آموزان است و نقش آن ارتقای دانش و مهارت دانش‌آموزان می‌باشد.[۲٦]} **تعهد به مدرسه**{آگاهی و التزام به قوانین مدرسه: یافته‌های پژوهش نوروزی چگینی و همکاران[۲۸] نشان داد که قوانین و مقررات مدرسه بر احساس تعلق به مدرسه اثر گذار است. قوانین می‌تواند بستر مناسبی را برای یادگیری به‌ویژه تربیت اخلاقی فراهم کند.[۲۹] یافته‌های این بخش حاکی از آگاهی تمام دانش‌آموزان نسبت به قوانین مدرسه بود و در راستای دلیل دانش‌آموزان برای رعایت قوانین، دانش‌آموزان به ضرورت وجود نظم در مدرسه و ترس از پیامدهای منفی همانند اخراج شدن اشاره کردند. یکی از وظایف مدرسه تقویت نظم‌پذیری و قانونمندی است که وجود قوانین می‌تواند به این امر کمک کند از طرف دیگر با توجه به آگاهی دانش‌آموزان از مشکلات مالی و ناتوانی خانواده‌ها برای فرستادن فرزندان خود به مدارس دولتی در صورت اخراج شدن، نوجوان خود را ملزم به رعایت قوانین مدرسه می‌داند.}

دلبستگی به همسالان، معلم، کارکنان و محیط مدرسه: دلبستگی به همسالان{تفریح و صمیمیت با همسالان: برای کودکان و نوجوانان کار که با مشکلات اقتصادی خانواده مواجه بوده و امکان صرف هزینه برای اوقات فراغت و تفریح کمتری دارند و زمان زیادی را نیز به کار کردن مشغول هستند، تفریح و لذت از مصاحبت با همتایان با محدودیت بسیار مواجه است. بر این اساس اغلب پاسخگویان وقت‌گذارنی، تفریح و تعامل با دوستان در مدرسه را به‌عنوان فرصت مطلوب اجتماعی بیان می‌کنند. افزون بر آن همراهی با همتایان در مدرسه دوستی و صمیمیت میان آن‌ها را به‌دنبال دارد. پذیرش در میان همسالان: طبق نظریه عضویت گروهی، هویت اجتماعی برگرفته از ارزش‌ها و هیجانات گروه‌های اجتماعی که فرد خودش را به‌عنوان یک عضو از آن قلمداد می‌کند می‌باشد. به‌طور کلی می‌توان گفت عضویت گروهی با محیط مدرسه در ارتباط است؛ چراکه مدارس مکان مناسبی را برای پیوند به گروه به‌وجود می‌آورند.[۳۰] یکی از این گروه‌ها، گروه دوستان است. همچنین با استناد به‌نظریه کنش متقابل نمادین وقتی نوجوان باور کند که همسالان به او اهمیت می‌دهند به احتمال بیشتری خود را شایسته ادراک می‌کند.[۳۱] لازم به ذکر است یکی از نیازهای نظریه گلاسر احساس قدرت و اهمیت است. بر این اساس زمانی که افراد دیگران را دوست داشته و از جانب آنان دوست داشته می‌شوند معمولا احساس می‌کنند ارزشمند هستند.[۳۲] در نتیجه داشتن روابط غیررسمی مثبت با دوستان و همکلاسی‌ها و پذیرش در گروه آنان می‌تواند در امکان ایجاد عزت نفس، اعتمادبه‌نفس و خودشناسی اثر گذار باشد.[۳۳] یافته‌های این بخش همسو با نتایج پژوهش شیخ اسلامی و همکاران[۳٤] و رضایی شریف و همکاران[۳۱] است که تایید کننده نقش تعاملات اجتماعی با همسالان در ایجاد دلبستگی با همسالان و ایجاد تعلق به مدرسه در میان دانش‌آموزان می‌باشد.} **دلبستگی به معلم**{حمایت و درک شدن از جانب معلم: در واقع از آن‌جایی که نوجوان کار همزمان با تحصیل، مشغول کار هم هستند، توقع دارند معلم شرایط خاص آن‌ها را درک کند. در این‌صورت آن‌ها احساس می‌کنند مشکلات آن‌ها از دید معلم پنهان نمانده و به اندازه کافی مورد توجه هستند. پژوهش یون، لاو، لی[۹] و احمدی، حسنی، موسوی[۳۵] تایید کننده نقش مهم معلم

wnloaded from socialworkmag.ir on 2026-10-10]

در ایجاد تعلق به مدرسه است. همچنین شیخ اسلامی وهمکاران[۳۴] بر این مطلب تاکید کردند و اظهار داشتند دانش‌آموزانی که از طرف معلم درک می‌شوند، احساس اعتماد و اطمینان بیشتری در مدرسه پیدا می‌کنند و با علاقه و رضایت در مدرسه حضور پیدا می کنند. هربرت مید به نقل از رضایی شریف[۳۱] در نظریه خود با عنوان کنش متقابل نمادین بیان می‌کند که رفتار معلم در مقابل دانش‌آموز باعث می‌شود که آن‌ها به احتمال بیشتری خود را شایسته ادراک کنند. شیوه تدریس: یافته‌های این بحش همسو با پژوهش قربانی[۳۶]که نشانگر تاثیر روش تدریس معلم در ایجاد دلبستگی به معلم است می‌باشد. همچنین تایید کننده نظر هیرشی، رو، استورات و پاترسون[۷و۱۰] درباره نقش تعامل مثبت معلم با شاگردان و نحوه تدریس او در ایجاد تعلق به مدرسه است. قربانی[۳۶]استفاده معلم از روش‌های تدریس مناسب را عاملی می‌داند که باعث می‌شود دانش‌آموز در کلاس درس فعال باشد، در کسب مفهوم سهیم باشد و خود را از کلاس بداند همچنین براساس برنامه یاددهی-یادگیری مطرح شده در مدل رو، استوارت و پاترسون شیوه تدریس مناسب عاملی در جهت افزایش تعلق به مدرسه است؛ که موارد ذکر شده مهر تاییدی در راستای نتایج حاصل می‌باشد.} **دلبستگی به کارکنان مدرسه** {رفتار مناسب همراه با احترام: علاوه بر معلم، دیگر کارگزاران مدرسه نیز در ایجاد احساس تعلق به مدرسه نقش دارند. آن‌طور که پاسخگویان اشاره دارند اگر به‌جای اجبار و تحکم از رفتار احترام آمیز و گفتگو برای حل مساله‌های استفاده شود، دانش‌آموزان می‌توانند نسبت به کارکنان دلبستگی پیدا کنند و این برای نوجوانان کار که تحت تاثیر مشکلات فراوانی هستند، می‌تواند در جامعه‌پذیری بهتر کمک کند و باعث اجتناب از مشکلات رفتاری، انضباطی و تخلفات مدرسه‌ای می‌شود.[۳۰] در این باره بتی و بری[٦] معتقدند دانش‌آموزان در مدارسی که شاهد رفتار عادلانه و احترام از مسوولین خود هستند، احساس امنیت و آرامش بیشتری دارند و آن در ایجاد احساس دلبستگی به مدرسه اثر مثبت دارد. رابطه دوستانه با دانش‌آموزان: کارچر و همکاران[۱۲]با تاکید بر جو اجتماعی مدرسه، معتقدند پذیرش به‌وسیله دیگران و احساس حمایت و صمیمیت از سوی کارکنان مدرسه تعیین کننده احساس تعلق دانش‌آموزان به مدرسه است. مطابق با نظریه هیرشی[۱۰] ارتباط مثبت دانش‌آموز با کارکنان مدرسه در احترام، علاقه و صمیمت با دانش‌آموزان برای آن‌ها منعکس می‌شود.} **دلبستگی به مدرسه** {فضای فیزیکی و امکانات موجود در مدرسه: تحقیقات مختلف همچون تحقیق قره‌ویسی[۳۷] و نوروزی چگینی و همکاران[۲۸] نشان داده است که محیط فیزیکی مناسب کلاس‌های درس و مدرسه از عوامل ایجاد حس مثبت دانش‌آموزان نسبت به مدرسه است. در واقع باید گفت همان‌طور که روابط اجتماعی درون مدرسه بر احساس تعلق اثر گذار هستند، عوامل محیطی چون امکانات موجود در کلاس و مدرسه نیز در ایجاد احساس دلبستگی تاثیرگذار است. محیط با نشاط مدرسه، استفاده از رنگ‌های شاد در کلاس‌ها و ترکیب‌بندی زیبا در کلاس موجب احساسات مثبت و جلب‌کننده علاقه دانش‌آموزان به مدرسه است که با بیانات دانش‌آموزان همراستا است. فضای اجتماعی مدرسه: بیانات دانش‌آموزان نشان دهنده تاثیر فضای عاطفی و اجتماعی بر ایجاد دلبستگی به محیط است، حضور در میان دوستان و برقراری روابط صمیمانه با آن‌ها و رابطه مناسب با معلم باعث ایجاد نشاط روانی می‌شود. شادی و تعامل در مدرسه موجب علاقه‌مندی به محیط مدرسه می‌شود.[۱۷] امیری[۳۸] در پژوهش خود روابط اجتماعی درون کلاس درس را به‌دلیل پیامدهای تحصیلی، رفتاری و اجتماعی به منزله جنبه مهم کلاس درس معرفی کرده است.} **مشغولیت در مدرسه** {مشارکت در فعالیت‌های مدرسه: بلوم[۳۹] در این باره معتقد است دانش‌آموزانی که در فعالیت‌های فوق برنامه شرکت می‌کنند و موفقیت جمعی همراه دوستان را تجربه می‌کنند از آن طریق حس قوی دلبستگی به همتایان و احساس تعلق به مدرسه را در خود می‌پرورانند. یافته‌های برزآبادی فراهانی، عراقیه،[٤٠] حکیم زاده[٤١] و روزر، اکلز، سامروف[٤٢] تاییدکننده نظر هیرشی در خصوص تاثیر مشارکت فعال دانش‌آموزان در فعالیت‌های مدرسه برای ایجاد تعلق به مدرسه است. نتایج حاصل همسو با یافته‌های پژوهشگران بود چراکه فعالیت‌های مدرسه برانگیزاننده بوده و از این روی اغلب دانش‌آموزان مایل بودند برای دیده‌شدن و دریافت تایید و تشویق اجتماعی در آن‌ها مشارکت داشته باشند. می‌توان گفت نوجوانان کار بازمانده از تحصیل که از فرصت‌های کمتر فعالیت‌های جمعی با همسالان برخوردارند، از مشارکت در فعالیت‌های جمعی مدرسه به‌دلیل فراهم

wnloaded from socialworkmag.ir on 2026-10-10]

ساختن فرصتی برای حضور اجتماعی میان همتایان، استقبال کرده و فراتر از آن موفقیت در این فعالیت‌ها موجب احساس دلبستگی به مدرسه در آن‌ها شده است. جذابیت دروس: برنامه درسی از مهمترین ابزارها و عناصر تحقق بخشی به اهداف و رسالت‌های آموزشی است.[۴۳] درنتیجه علاقه یا بی‌علاقه‌گی دانش‌آموزان به آن، به‌عنوان بخشی از مدرسه می‌تواند بر تعلق به مدرسه اثر گذار باشد. این مورد با نظر برایان و همکاران[۴۴] با این عنوان که برخورداری از احساس تعلق به مدرسه علاوه بر ایجاد محیطی سالم برای نوجوانان جهت اجتماعی شدن با پیامدهای مثبتی همچون افزایش انگیزه تحصیلی در ارتباط است، همراستا می‌باشد.}

نتیجه‌گیری: در مجموع با توجه به نتایج حاصل، می‌توان بیان کرد که مدرسه با عوامل و شرایط مختلف حاکم در آن توانسته است احساس تعلق را در دانش‌آموزان ایجاد کند. مطابق با نظر گلاسر[۴۵] نیاز افراد به تعلق و محبت، ارزش، تفریح و آزادی را می‌توان در تعامل او با اعضای خانواده و با دیگران در مدرسه مشاهده نمود که این موضوع برای نوجوانان کار بنا به شرایط خاص زندگی می‌تواند دارای اهمیت بیشتر باشد. آنان به‌دلیل کمبود زمان کافی برای برقراری روابط اجتماعی، ارتباط با دوستان و بازی، مدرسه را در وهله اول محیطی که دارای پیوند اجتماعی با افراد مختلف همچون معلم، همسالان، کارکنان است می‌دانند. از طرف دیگر این پیوند اجتماعی خود باعث درگیری و مشارکت آنان در فعالیت‌های مدرسه، اعتقاد به عضویت در یک گروه، پذیرش قواعد و مقررات می‌شود. علاوه بر این با توجه به قرار داشتن دانش‌آموزان کار در سن نوجوانی اشاره به این نکته لازم است که محیط مدرسه، جامعه و دوستان اهمیت زیادی در پیشرفت و موفقیت تحصیلی و حرفه‌ای آنان دارد، چراکه هر یک از محیط‌های مذکور می‌تواند فرصت‌های لازم برای تجربه شغلی سازنده و مناسب در آغاز ورود به دنیای بزرگسالی، احساس هدفمندی، مسوولیت و توان مشارکت در زندگی اجتماعی را فراهم آورد. در نتیجه درونی کردن باور به ارزش مدرسه در رسیدن به اهداف تحصیلی-شغلی، رسیدن به آرزوها و رویاپردازی برای آینده از جمله دلایل دیگر برای ایجاد تعلق به مدرسه در نوجوانان کار بازمانده از تحصیل است.

راه‌بست‌ها: از محدودیت‌های این پژوهش میزان بسیار کم پیشینه برای پژوهش مورد نظر و مرتبط با موضوع این تحقیق است، به این معنی که پژوهش‌های زیادی در رابطه با تعلق به مدرسه وجود دارد اما در رابطه با دانش‌آموزان کار این مفهوم بررسی نشده است.

پیشنهادها: براساس یافته‌های این پژوهش نوجوانان درگیر با چالش‌های اقتصادی خانواده که ناگزیر به کار در جامعه مشغول هستند، نیاز دارند از سوی اولیای آموزشی مدرسه مورد حمایت و پذیرش قرار گیرند، لذا پیشنهاد می‌شود مشاوران در مدرسه در ایجاد فضای تعاملی مثبت کوشیده و با ایجاد جو مثبت پذیرا و حمایت‌کننده توسط معلم، کارکنان مدرسه و دیگر دانش‌آموزان آن‌ها را در برقراری دلبستگی به مدرسه کمک نمایند. همچنین فراهم ساختن فعالیت‌های اجتماعی مطلوب و درگیری نوجوانان در این فعالیت‌ها، در تعلق به مدرسه اثر مثبت دارد. بنابراین مشاوران و روانشناسان مدرسه می‌توانند از فعالیت‌های اجتماعی تفریحی برای ایجاد پیوند با مدرسه بهره گیرند.

سپاسگزاری: این مطالعه برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد است. از مدیریت و پرسنل محترم مرکز کودکان کار شوش و دانش‌آموزان این مرکز کمال تشکر و قدردانی را داریم.

تضاد منافع: لازم به‌ذکر است این پژوهش برای نویسندگان هیچ گونه تضاد منافعی نداشته است.

منابع

References:

1. Le H. T, Homel R. The impact of child labor on children's educational performance: Evidence from rural Vietnam, Journal of Asian Economics. 2015, 36:13-1. https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1049007814000761

2. Kasper J, Parker DL. Child labor. International Encyclopedia of Public Health. 2017;2: 481-486. https://www.researchgate.net/publication/323799435_Child_Labor

wnloaded from socialworkmag.ir on 2026-10-10]

3. Hadadi Zadeh A. (Dissertation). Reasons for failure to study in secondary school in Qom city in the academic year 2013-2014. 2014. Qom University. [Persian]. https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/b9d0560c4f-98308ca3894df9424139e0

4. Lin T. Promoting access to education for working children and street children. TAS Model united Nations: 2015; 1-5.https://qjsd.scu.ac.ir/article_13680.html?lang=en

5. Bond L, Butler, H, Thomas L, Carlin J, Glover S, etal. Social and school connectedness in early secondary school as predictors of late teenage substance use mental health and academic outcomes. Journal of Adolescent Health.2007;357.e9-357.e18. https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/17367730/

6. Beatty B, Brew C. Measuring student sense of connectedness with school: The development of an instrument for use in secondary schools. Leading and Managing. 2005; 11(2): 103. https://www.researchgate.net/publication/288296657_Measuring_student_sense_of_connectedness_with_school_the_development_of_an_instrument_for_use_in_secondary_schools

7. Rowe FR, Steward DE. Promoting school connectedness through whole school approaches. Health Education. 2007; (6): 524-542. https://www.researchgate.net/publication/44190309_Promoting_connectedness_through_whole-school_approaches_a_qualitative_study

8. Sharifi F, Marziyeh A, Jenaabadi H. The relationship between achievement goals and the sense of connectedness with school and subjective vitality among students. Journal of School Psychology, 2018; 6(4): 99-119. [Persian]. https://jsp.uma.ac.ir/article_606.html?lang=en

9. Yuen M, Lau PS, Lee QA, Gysbers NC, Chan RM, Fong RW, etal. Factors influencing school connectedness: Chinese adolescents' perspectives. Asia Pacific Education Review. 2012;13(1): 55-63. https://www.researchgate.net/publication/225388985_Factors_influencing_school_connectedness_Chinese_adolescents'_perspectives

10. Hirschi T. Causes of delinquency. Routledge, New York, 1st Edition, 2002. https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9781315081649/causes-delinquency-travis-hirschi

11. Shochet IM, Smyth T, Homel R. The impact of parental attachment on adolescent perception of the school environment and school connectedness. Australian and New Zealand Journal of Family Therapy. 2007;28(2):109-118. https://www.researchgate.net/publication/29465782_The_Impact_of_Parental_Attachment_on_Adolescent_Perception_of_the_School_Environment_and_School_Connectedness

12. Karcher M, Holcomb M, Zambrano E. Measuring adolescent connectedness: A guide for school_based assessment and program evaluation. Handbook of School Counseling. 2008; 649-6690. https://www.researchgate.net/publication/259010872_Measuring_adolescent_connectedness_A_guide_for_school-based_assessment_and_program_evaluation

13. Niehaus K, Rudasill KM, Rakes CR. A longitudinal study of school connectedness and academic outcomes across sixth grade. Journal of School Psychology. 2012; 50(4). 443-460. https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/22710015/

14. Wang Y. Examining the role of sense of belonging and formative assessment in reducing the negative impact of learning anxiety in mathematics. European Journal of Psychology of Education. 2023; 1-23. https://ouci.dntb.gov.ua/en/works/4aGdMm09/

15. Allen K, Kern ML, Vella Brodrick D, Hattie J, Waters L. What schools need to know about fostering school belonging: A meta-analysis. Educational Psychology Review. 2018; 30(1): 1 https://link.springer.com/article/10.1007/s10648-016-9389-8

16. Chapman RL, Buckley L, Sheehan MC, Shochet IM, Romaniuk MC. The impact of school connectedness on violent behavior transport risk taking behavior and associated injuries in adolescence. Journal of School Psychology, 2011; 49(4): 399-410. https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/21723997/

17. Aghajan A. (Dissertation). Investigating social factors affecting the emergence of working children in Tehran. Azad University 2016. [Persian]. https://elmnet.ir/doc/10993700-85352 https://ganj.irandoc.ac.ir/#/

wnloaded from socialworkmag.ir on 2026-10-10]

articles/833ee1e42c21db9b35633875c24a5891
18. Welsh M, Parke RD, Widaman K, O'Neil B. Linkages between children's social and academic competence: A longitudinal analysis. Journal of School Psychology. 2001; 39(6): 63-82. https://www.researchgate.net/publication/222690484_Linkages_Between_Children's_Social_and_Academic_Competence_A_Longitudinal_Analysis
19. Willge C. Introducing qualitative research in psychology. McGraw Hill/ Open University press. 2013. https://www.mheducation.co.uk/professionals/open-university-press/olc/willig-qualitative-research
20. Gall MD, Borg WR, Gall. Educational Research an Introduction. Allyn & Bacon; 7th edition, Boston, USA. 2023. https://www.amazon.com/Educational-Research-Introduction-Meredith-Gall/dp/0321081897
21. Boswell C, Cannon S. Introduction to nursing research. Jones & Bartlett Learning, 3rd ed. Burlington, Massachusetts, USA. 2013. https://www.amazon.com/Introduction-Nursing-Research-Incorporating-Evidence-Based/dp/1449695078
22. Safi A. Primary, guidance cycle and secondary educations. Samt, Tehran, Iran. 2011. [Persian]. http://opac.nlai.ir/opac-prod/bibliographic/2586910
23. Ladd GW, Dinella LM. Continuity and change in early school engagement: Predictive of children's achievement trajectories from first to eight grade. Journal of Educational Psychology. 2009; 101(1):190-206. https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3467151/
24. Maddox SJ, Prinz RJ. School bonding in children and adolescents: Conceptualization, assessment, and associated variables. Clinical Child and Family Psychology Review. 2003; 6(1): 31-49. https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/12659450/
25. Azarniad A, Sharifi G, Madani M, Khanbani M. Examining the role of feeling of belonging to school in predicting students' academic self-efficacy. National Congress of Child and Adolescent Psychology. 2014. [Persian]. https://www.sid.ir/paper/828802/fa
26. Ahmadbeigi S, Ajtihad M, Jamali A. Providing a model for promoting the role of school in creating social capital of elementary school students. Journal of New Approaches in Educational Administration, 2020; 10(40): 148-172. [Persian]. https://jedu.marvdasht.iau.ir/article_3627_en.html
27. Rouhani S, Baqeri A. An inquiry into the role of school in cherishing values. Marifat Magazine. 2012;21(8):95-103. [Persian]. https://www.magiran.com/paper/1085237/an-inquiry-into-the-role-of-school-in-cherishing-values?lang=en
28. Nowrozi Chegini B, Sheikhi Fenighi AK, Asare A, Zareie E. Explaining the effect of hidden curriculum on the sense of belonging to school of elementary school students. Research in Teaching. 2015; 14(3):21-45. [Persian]. https://trj.uok.ac.ir/article_46576.html
29. Alborzi M, Khoshbakht F, Damiri N. Identifying school factors affecting the moral education of primary school students from the teachers' point of view: a qualitative study. Quarterly Journal of Education Studies, 2023; 9(35): 1-16. [Persian]. https://researchbt.cfu.ac.ir/article_3310.html?lang=en
30. Habashi MB. (Dissertation). Comparing the effectiveness of brainstorming teaching methods, teaching team members and traditional methods on students' sense of belonging to school. University of Mohaghegh Ardabili, Ardaqbil, Iran. [Persian]. 2016. https://elmnet.ir/doc/10923993-43581
31. Rezaei Sharif A, Ghazi Tabatabaei M, Hejazi E, Ejeie J. Investigating students' views on school bonding: A qualitative study. Journal of Psychology. 2013; 16(1): 61: 35-61. [Persian]. https://www.sid.ir/paper/478767/fa
32. James A, Prout A. Constructing and reconstructing childhood: Contemporary issues in the sociological study of childhood. Routledge, London, UK. 2004. https://www.routledge.com/Constructing-and-Reconstructing-Childhood-Contemporary-issues-in-the-sociological-study-of-childhood/James-Prout/p/book/9781138818804
33. Azimi Far H. (Dissertation). Investigating the social and economic factors affecting children's work in

wnloaded from socialworkmag.ir on 2026-10-10]

Yasuj and its suburbs in 2011. Payame Noor University. Tehran, Iran. 2011. [Persian]. https://ganj.irandoc.ac.ir//#/articles/6c4ec56f765ba023b73e46a7e9dd8626

34. Sheikul Eslami A, Karimianpour G, Mohammadi Y. Predicting students' connection with school based on academic support and academic self-concept. Journal of Educational Psychology Studies (JEPS). 2017; 15(30):187-206. [Persian]. https://jeps.usb.ac.ir/article_4008.html

35. Ahmadi S, Hasani M, Mousavi M. The Relationship between School Ethical Climate and Students' Sense of Belonging to School and Academic Achievement. Ethics in Science and Technology 2019; 13 (4) :125-132. [Persian]. http://ethicsjournal.ir/article-1-1275-en.html

36. Ghorbani Y. (Dissertation). The relationship between effective teaching and the feeling of belonging to the school and the motivation to progress among the second year high school students of Malekan city in the academic year 2015-2016. Allameh Tabataba'i University Tehran, Iran. 2016. [Persian]. https://ganj.irandoc.ac.ir//#/articles/cc08c628b6bd7f1056379a7ed2e55cd3

37. Ghareveisi S. Investigating the relationship between the quality of teacher-student interaction, feeling of belonging to school and emotional adjustment with the quality of life of students with learning disabilities. The International Conference on Psychology, Counseling, Education and Training. 2017. [Persian]. https://civilica.com/doc/734409/

38. Amiri J. The relationship between teachers' professional development and academic performance with emphasis on the mediating role of secondary school boys' bonding. Management and Educational Perspective, 2021; 3(1): 139-166. doi: 10.22034/jmep.2021.275602.1053 https://www.jmep.ir/article_132307.html?lang=en

39. Blum RW. A case for school connectedness. Educational Leadership. 2005; 62(7): 16-20. https://eric.ed.gov/?id=EJ725962

40. Barzabadi Farahani N, Araghieh A. Investigating the effect of encouragement on increasing the feeling of belonging to the school in high school students of district 14 of Tehran in the academic year 2013-2014. Quarterly Journal of Counseling and Psychotherapy. 2014;4(16): 39-50. [Persian]. https://journals.iau.ir/article_523952.html

41. Hakimzadeh R, Dorani K, Abolghasemi M, Nejati F. Investigating the relationship between the sense of belonging to the school and the motivation to progress and the academic performance of theoretical high school students in Isfahan city. Journal of Educational Sciences. 2014; 21 (1): 99:151-166. [Persian]. https://education.scu.ac.ir/article_12216.html?lang=en

42. Roeser RW, Eccles JS, Sameroff AJ. School as a context of early adolescents' academic and social-emotional development: A summary of research findings. Journal of the Elementary School. 200;100:443-471. https://www.researchgate.net/publication/233896052_School_as_a_Context_of_Early_Adolescents'_Academic_and_Social-Emotional_Development_A_Summary_of_Research_Findings

43. Sobhaninejad M, Hosseini Yazdi A. Review of correlation relationships and explanatory contribution of components of hidden curriculum with dimensions of research comprehensive approach of educational sciences students of Tehran public universities. Curriculum Planning Knowledge & Research In Educational Sciences. 2014;11(14 (41)):116-134. [Persian]. https://www.sid.ir/paper/127275/en

44. Bryan J, Moore-Thomas C, Gaenzle S, Kim J, Lin C, et al. The effects of school bonding on high school senior's academic achievement. Journal of Counseling and Development. 2012;90(2):467-480. https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/j.1556-6676.2012.00058.x

45. Glasser W. The quality school teacher: A companion volume to the qualityschool. New York.: Harper-Collins.1993. https://www.amazon.com/Quality-School-Teacher-Companion/dp/0060952857

wnloaded from socialworkmag.ir on 2026-10-10]